

ПЕРЕДМОВА

У січні 2003 р. відділ історії України ХІХ - початку ХХ ст. організував і провів засідання всеукраїнського круглого столу, присвяченого пам'яті видатного вітчизняного ученого-історика, професора В.Г.Сарбея. На цьому форумі, що започаткував наукові "Сарбеевські читання", разом дослідників, що зібралися з різних регіонів, наукових та навчальних установ України були виголошені доповіді, присвячені актуальним питанням вітчизняної історії та культури.

Основу чергового (VI) випуску збірника розвідок відділу історії України ХІХ – поч. ХХ ст. Інституту історії України НАН України складають розширені варіанти доповідей, проголошених науковцями на засіданні "круглого столу".

Відкриває видання привітальне слово до учасників цього форуму директора інституту, академіка НАН України В.А.Смоля, а також виступ його заступника, члена-кореспондента НАН України, завідувача відділом історії України ХІХ – поч. ХХ ст. О.П.Реєнта "Історичні події в Україні: сучасний дослідницький інтерес".

Перший розділ збірки наукових студій, присвячений висвітленню сторінок вітчизняної економічної історії, відкривається розвідкою київської дослідниці Т.Б.Бикової, в якій розглядається політичне та соціально-економічне становище Криму в період з середини ХVІІІ ст. й до розгортання революційних подій 1917 р. Розробці актуальних питань історії економіки України присвячено статті Р.В. Буравченка з технічного забезпечення вітчизняної цукрової промисловості ХІХ ст. й О.М.Доніка, присвячена соціокультурному виміру підприємництва України у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. Студія І.І.Кривошеї (м. Умань) висвітлює процеси демагнатеризації латифундій Правобережної України у першій третині ХІХ ст. Розвідку кіровоградського дослідника В.М.Орлика присвячено митній політиці Російської імперії та організації митного контролю в підросійській Україні у дореформений період. Морально-психологічні аспекти взаємовідносин кооперованих селян та сільських підприємців на початку ХХ ст. у своїй статті розкриває І.А. Фареній з м. Черкас. Основні аспекти діяльності З'їзду гірничопромисловців Півдня Росії висвітлюються у студії донецької дослідниці О.В.Щербініної.

Низку наукових розвідок присвячено актуальним аспектам вітчизняної політичної історії. Студія М.Ф.Дмитрієнко висвітлює історію, проекти та реалії адміністративно-територіального устрою українських земель у ХІХ – на початку ХХ ст. Публіцистична та політична діяльність "вільних каменярів" України початку ХХ ст. розглядається у статті О.О.Крижанівської (м. Київ). В.Б.Любченком висвітлюється роль та вплив москвофільського фактору на політику Російської імперії напередодні та на початку першої світової війни. Розкриття за-

хисту інтересів Російської імперії у Східній війні 1853-1856 рр. присвячено розвідку О.М.Машкіна. Дослідження вітчизняної політичної історії продовжують студії С.О.Наумова про стан місцевих організацій РУП – УСДРП на Лівобережжі у 1905-1907 рр. та В.Ткаченко, присвячена розвитку та поширенню комунітарних ідей у вітчизняному суспільному русі 20-х-80-х рр. ХІХ ст. Місце та вплив О.Барвінського й І.Франка на політику “нової ери” висвітлює розвідка львівського дослідника І.П.Чорновола. У статті В.С.Шандри розглядаються основні проблеми управління Правобережною Україною у другій половині ХІХ ст. Завершує політичні розвідки, представлені у збірнику, студія Б.М.Янишина, присвячена організаційним заходам та політичній програмі “Народної ради”.

Представлено у виданні наукові розвідки, присвячені історії між-регіональних відносин (студія львівського дослідника В.Пашука, в якій автор здійснив порівняльний аналіз зародження українського та польського просвітніх рухів) та студії з проблем вітчизняної урбаністики (стаття О.Л.Вільшанської, присвячена змінам у громадському побуті населення Києва на початку першої світової війни).

Не обійдено на сторінках видання й питання вітчизняної культури. Створенню провідних вітчизняних гуманітарних організацій в період Першої світової війни присвячено розвідку київської дослідниці Н.І.Загребельної. Статус та основні напрямки діяльності наукових комісій НТШ наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. висвітлюються у студії З.І.Зайцевої. Благодійна діяльність на Черкащині у перший період першої світової війни розкривається у доробку дослідниці з Черкащини Т.М.Курінної. Філантропічній же діяльності на терені Донбасу та її ролі у суспільно-культурному житті України на межі ХІХ й ХХ ст. присвячено статтю С.М.Нестерцової з Донецька. Знайшлося на шпальтах збірника місце й для досліджень, в яких висвітлюються питання освіти та просвітницької діяльності на українських землях. Зокрема даній проблематиці присвячено доробки О.М.Лебедевка про розвиток освіти в Подунав’ї у ХІХ – на початку ХХ ст. та М.К.Смольницької, в якій розкривається просвітницька діяльність колеги Павла Галагана у вказаний період. Й завершують розділ розвідка А.В.Стародуба, присвячена виданню українського перекладу Євангелія та наукова студія Н.А.Шип, в якій простежуються зв’язки вітчизняних національного та соціального рухів у другій половині ХІХ ст.

У біографічних дослідженнях О.М.Завальнюка, О.Ф.Овсієнка й О.П.Сарнацького висвітлюються життя та діяльність проректора Кам’янець-Подільського державного українського університету М.М.Хведоріва, а також основні аспекти правничої діяльності Миколи Міхновського.

На шпальтах збірника відображено історіографічне дослідження А.Малашевич, присвячене висвітленню “Вестником Европы” історії та перебігу наукової дискусії “южан” та “сіверян”. Розвідка івано-франківського ученого А.Мищука розкриває бачення Юліаном Целевичем політики австрійського імператора Йосифа ІІ у Галичині. Сту-

дія полтавських істориків Т.О.Хоменко та М.А.Євдокименко присвячена історіографічному дослідженню діяльності земств Наддніпрянщини у сфері модернізації сільськогосподарського виробництва у другій половині ХІХ - на початку ХХ ст.

Останній розділ збірника представлено джерелознавчими статтями І.Я.Дзири (присвячена впливу “Літопису Малоросії” Ж.-Б.Шерера на “Історію русів”) й Л.М.Маркітан - “Східна (Кримська) війна 1853-1856 рр. у фотодокументах”.

Таким чином, у виданні охоплено практично усі аспекти життя України ХІХ – початку ХХ ст., які, зокрема, були предметом наукової уваги (чи зацікавленостей) В.Г.Сарбея. Й тому збірник представлятиме інтерес не лише для дослідників вітчизняної історії та викладачів вищих навчальних закладів, але й для широкого кола читачів.

